

Krużganki w dziedzińcu

Zbiory Lwowskie (IV)

Jacek Miler

Muzeum Narodowe im. króla Jana III

Wszystkie liczne wspomnienia, jakie łączą Lwów z osobą rycerskiego króla, łączą się ściśle z tą jego kamienicą. Tutaj mieszkając, dawał posłuchania, przyjmował hołdy, odbywał uroczystości rodzinne, spędzał święta, zapraszając na nie szlachtę i mieszczan. Stąd łaskami obdarzał miasto, zatwierdzając jego przywileje, czuwał nad jego bezpieczeństwem i rozwojem. Tu układał plany wojenne, odbywał narady, odbierał relacje, stąd ruszał na wyprawy, a po trudach rycerskich szukał pierwszych chwil wytchnienia, tu wreszcie, za każdym pobycem, rozstrzygały się najważniejsze sprawy państwa. Odbywały się tu posiedzenia senatorów, król w majestacie zasiadał na tronie, przybywali obcy i swoi, gościli najwyżsi dygnitarze Rzeczypospolitej i posłowie zagraniczni.¹

W 1908 r. rada miejska Lwowa zakupiła Kamienicę Korniatkowską zw. Królewską, dawną siedzibę króla Jana III. W sierpniu tego roku, na wniosek dr. Tadeusza Rutowskiego, podjęto uchwałę o przeznaczeniu jej na Muzeum Narodowe im. króla Jana III Sobieskiego. Pierwszymi eksponatami muzeum, otwartego 12 września, były zabytki znajdujące się w posiadaniu miasta lub przekazane w depozyt przez kościoły, klasztory i osoby prywatne. Wśród nich były portrety Jana III i jego rodziny oraz pamiątki z tego okresu: monety, medale, pieczęcie, druki i inne. Eksponaty zostały rozmieszczone w czternastu odrestaurowanych salach kamienicy. Od tego momentu zbiory stale powiększano poprzez zakupy, dary i depozyty osób prywatnych. W przewodniku po zbiorach muzeum z 1936 r., autorstwa Rudolfa Mę-

kickiego, znajduje się wykaz 146 osób oraz kilkunastu instytucji i stowarzyszeń, które w latach 1909-1935 wzbogaciły swoimi darowiznami zasoby tego muzeum. Przed I wojną światową przekazali do muzeum swoje zbiory kolekcjonerzy: Włodzimierz Kozłowski i Helena Dąbcańska (zabytki w stylu Biedermeier). Zasoby muzeum w 1914 r. w znaczący sposób zostały wzbogacone przez spadkobierców Władysława Łozińskiego, którzy przekazali jego zbiory z Kuńkowic.²

Rozwój kolekcji i prace restauratorskie kamienicy zostały wstrzymane podczas I wojny światowej. Część eksponatów została wtedy wywieziona do Muzeum Narodowego w Krakowie, dzięki czemu zostały zabezpieczone przed grabieżą wojsk carskich, a także przed zniszczeniem podczas działań wojennych w roku 1918.

W roku 1919 Muzeum Narodowe zostało powiększone o zbiory Bolesława Orzechowicza, który przekazał je w depozyt, zaznaczając przy tym, że jeśli w przyszłości Lwów nie będzie należał do Polski mają one zostać przewiezione do Zamku Królewskiego na Wawelu.³ Stanowiły one wyodrębniony dział muzeum i były ekspozowane w dawnym pałacu Łozińskich, przy ul. Ossolińskich 1/3 (obecnie Stefanyka).

Ponadto swoje zbiory ofiarowali, m.in. A. Czołowski, Z. Drągowski (broń z okresu powstań listopadowego i styczniowego), R. Mękicki (zbiór monet bitych we Lwowie w XVI i XVII wieku) i Maria Szembek (militaria z końca XVIII wieku). W skład muzeum wchodziła również część zbioru Józefa Smolińskiego, odzyskanego w 1924 r. ze Związku Radzieckiego w wyniku prac Komisji Reewakuacyjnej Specjalnej po traktacie ryskim. Zbiór gromadzony był przez J. Smolińskiego w Petersburgu i w 1916 r. zapisany aktem notarialnym w zupełną i jedyną własność Narodowi Polskiemu. Po przewiezieniu do Polski zabezpieczono je na terenie Zamku Królewskiego w Warszawie. W 1925 r. część eksponatów darczyńca przekazał do Muzeum Narodowego we Lwowie. Były to: 92 obrazy autorstwa Juliana Łukasiewicza, przedstawiające umundurowanie i uzbrojenie wojsk Królestwa Kongresowego, ok. 400 sztuk ubioru i wyposażenia wojskowego (m.in. ładownice, epolety, pasy) oraz 150 książek rosyjskich dotyczących wojskowości polskiej. W 1946 r. Józef Smoliński złożył wniosek do Ministerstwa Kultury i Sztuki o rewindykację z ZSRR powyższych eksponatów. Jego starania okazały się jednak nieskuteczne. ▶

Pokój Królewski

Sam katalog skonstruowany jest bardzo przejrzysto. Korzystanie z niego jest intuicyjne i nie stwarza żadnych większych problemów. Rozbudowane menu „pomoc” wyjaśnia wszystkie wątpliwości. Podstawowym zadaniem programu jest wyszukiwanie danych według różnych kryteriów: rodzaj obiektu – artysta – opis – technika – temat – inne. Możemy również wskazać kraj, z którego pochodzą zrabowane przedmioty oraz kilka innych dodatkowych kryteriów. Na wymienione kategorie składają się liczne podkatalogi, które stopniowo dalej rozwijają się, tworząc skomplikowany układ pytania. Dla przykładu, poszukując przedmiotu według kategorii obiekt wejdzimy w pole wyboru, w którym znajdują się takie grupy, jak: monety – zegary – rzeźby – obrazy – meble – ikony etc. Jeżeli przyciśniemy przycisk „ikony”, rozwinię nam się kolejna podgrupa w której znajdziemy: Chrystus – Matka Boska – Święci – Aniołowie – Święci i Aniołowie etc. Po dokonaniu kolejnego wyboru np. Matka Boska rozwinię się kolejne menu, w którym znajdziemy takie możliwości wyboru, jak : bez Dzieciątka – z Dzieciątkiem na prawej ręce – z Dzieciątkiem na lewej ręce – z Dzieciątkiem na obu rękach – trójreka – Pieta – inne przedstawienie niż te, jakie wymieniono. Wybierając kolejne opisy przedmiotu, dokonujemy jego bliższego opisu, przez co zawężamy poszukiwania. Jeżeli uznamy, że jest już wystarczająca liczba danych, akceptujemy kryteria i program rozpoczyna wyszukiwanie. W tym zakresie jest on bardzo szybki. Jeżeli okaże się, że po uwzględnieniu naszego kryterium mamy do przejżenia 300 obiektów, możemy spróbować określić kolejne dane. W takim przypadku

przeszukiwanych będzie te 300 wyselekcjonowanych obiektów, a nie cała baza danych. Jeżeli będziemy uważali, że liczba wyselekcjonowanych przedmiotów jest już nieduża, możemy przejrzeć ich listę. Na listę składają się małe zdjęcia (wglądówki) oraz podstawowe dane opisowe, tj. numer – zdjęcia – artysta – tytuł – rodzaj obiektu. Lista może zostać wydrukowana. Jeżeli zacieka nas któryś z przedmiotów, możemy wyświetlić jego fotografię w powiększeniu (druk jest również możliwy). Na koniec można wydrukować pełne dane z karty pojedynczego przedmiotu. Na karcie znajdują się wszystkie podstawowe dane. Nie znajdziemy natomiast na niej bliższych informacji o osobie czy instytucji poszkodowanej. Podawany jest jedynie kraj, w którym dokonano kradzieży.

W katalogu jest sporo polskich akcentów. Na okładce i winiecie tytułowej znajduje się poszukiwana ikona Matki Boskiej Rudeckiej – królowej Bieszczad, która została skradziona w Jasieniu. Polska zgłosiła do Interpolu ponad 300 obiektów i wszystkie znalazły się w katalogu. Co prawda nazwiska niektórych artystów budzą odrobinę wesołości, np. Julius Fortunat von Kossak czy Wojciech von Kossak.

Nie potrafię odpowiedzieć czy w takiej formie zostały zgłoszone do Interpolu, czy tłumacze w Lyonie uprawiali radosną twórczość.

Podsumowując należy stwierdzić, że katalog o skradzionych obiektach sztuki wydany przez Międzynarodową Organizację Policji Kryminalnej to bardzo potrzebne kolejne źródło informacji. Co najważniejsze, obecne już w Polsce. ❖

Dokończenie ze str. 15

Komnata gotycka

We wrześniu 1939 r. Muzeum Narodowe im. Jana III Sobieskiego posiadało przeszło 50 000 eksponatów, w tym jeden z największych polskich zbiorów dawnej broni (1 788 eksponatów). Podczas „reorganizacji” muzeów lwowskich w 1940 r. zbiory muzeum weszły w skład utworzonego wówczas Lwowskiego Muzeum Historycznego. Dziełnie zbiorów, przemieszczanie i brak odpowiedniego zabezpieczenia spowodowały częściowe ich zniszczenie, co było zresztą zgodne z polityką okupacyjnych władz sowieckich. Ponadto zbiory systematycznie były uszczuplane pod-

czas okupacji niemieckiej Lwowa.

Po II wojnie światowej udało się odzyskać tylko nieznaczna część eksponatów. Wnioski rewindykacyjne złożone stronie ukraińskiej w 1997 r. nie dotyczyły całych zbiorów dawnego muzeum, a jedynie zbiorów zapisanych narodowi polskiemu w drodze cywilno prawnej oraz pamiątek narodowych po władcach Rzeczypospolitej i powstania kościuszkowskiego, które ewidentnie należą do polskiego dziedzictwa kulturalnego. Podobnie jak w przypadku zbiorów Władysława Łozińskiego i Bolesława Orzechowicza, kolekcja Józefa Smolińskiego oraz pamiątki narodowe należą do zagadnień objętych pracami Międzyrządowej Komisji Polsko-Ukraińskiej ds. ochrony i zwrotu dóbr kultury utraconych i bezprawnie przemieszczonych podczas II wojny światowej.⁴ ❖

Przypisy:

¹ R. Mękicki, „Muzeum Narodowe Jana III Sobieskiego we Lwowie. Przewodnik po zbiorach” Lwów 1936, s. VIII

^{2,3} J. Miler „Zbiory Bolesława Orzechowicza” oraz „Zbiory Władysława Łozińskiego”, „Cenne, Bezcenne, Utracone”, nr 3 i 5/99

⁴ Wnioski rewindykacyjne dotyczące kolekcji J. Smolińskiego i pamiątek narodowych z Muzeum Narodowego im. króla Jana III zostały opracowane przez prof. Jana Pruszyńskiego.

Literatura:

1. „Muzéa gminy miasta Lwowa”, Lwów 1929
2. R. Mękicki, „Muzeum Narodowe Jana III Sobieskiego we Lwowie. Przewodnik po zbiorach”, Lwów 1936
3. M. Matwijów, „Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945-1948”, Wrocław 1996

Fot. R. Mękicki „Muzeum Narodowe Jana III Sobieskiego we Lwowie. Przewodnik po zbiorach”, Lwów 1936

Kamienica Królewska, widok obecny. Fot. J. Miler, 1998